

О.П.ХАЄЦЬКИЙ,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін
Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського,
м. Миколаїв

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО МУЗЕЮ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ (З ДОСВІДУ МНУ ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО)

Історичним досвідом розвитку вищої освіти і її сучасним станом доведена важливість музеїв як необхідного та обов'язкового структурного підрозділу університету. Тому будь-який поважний університет у світі неодмінно має у своїй структурі музей, або кілька музеїв різних профілів. Це обумовлено унікальною місією музеїв в університетському просторі, яку не може перебрати на себе жоден з інших університетських підрозділів. Аджемузеї університетів здатні виконувати особливі функції у збереженні, поширенні і популяризації наукових знань та культурних традицій, навчальному і науковому процесах, формуванні й становленні освіченої особистості, прищепленні поваги до кращих традицій навчального закладу та обраної професії, підготовці справжніх професіоналів своєї справи.

Звісно, успішність виконання музеями зазначених вище завдань залежить від багатьох чинників, серед яких важливе місце посідає вивчення та творче використання досвіду їх діяльності. У даному повідомленні поставлено за мету проаналізувати роль університетських музеїв у професійній підготовці фахівців на прикладі діяльності музеїв Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Окремі аспекти досліджуваної теми висвітлювались в працях з історії університету та його окремих підрозділів [2;3;5], обговорювались на Міжнародній науково-практичній конференції «Університетські музеї: європейський досвід та українська практика» (2011, м. Київ) [6]. Однак комплексно дана проблема ще не розглядалась.

Як відомо, перші університетські музеї виникли майже одночасно з появою університетів і з самого початку посідали важливе місце в удосконаленні навчально-виховного процесу, розвитку наукових знань та формуванні університетської ідентичності в цілому. Яскраві приклади ролі музеїв у становленні та розвитку університетів України містить історія Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Ще до початку занять у новоствореному в 1834 році Київському імператорському університеті Святого Володимира до Києва було перевезене передане університету майно ліквідованого Кременецько-Волинського ліцею, в тому числі бібліотека,

навчальні прилади, нумізматичний кабінет, колекції мінералів, картин, гравюр та скульптур, і навіть рослини – для створення університетського ботанічного саду. Сьогодні в університеті функціонують 10 навчально-наукових музеїв.

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського знаходиться на початковому етапі створення власних традицій розбудови університетських музеїв, хоча ще з часу заснування Миколаївського учительського інституту (1913 р.), від якого веде свою історію університет, в структурних підрозділах зберігались, зазвичай без належної систематизації, матеріальні свідчення його історії.

Перша спроба створення в навчальному закладі музею, який мав науково-педагогічного профіль, була здійснена в середині 20-х років ХХ ст. У 1925 р. штат музею Миколаївського інституту народної освіти (так тоді називався навчальний заклад) складався з трьох працівників. На базі музею проводились екскурсії, лабораторні заняття, читались лекції, працював гурток радіолюбителів. Музей відвідували не тільки студенти, а й робітники, червоноармійці, учні місцевих шкіл [3, с. 117]. Із закінченням «золотого десятиріччя» в розвитку краєзнавства та музейної справи припинив свою діяльність і зазначений музей. Долю його колекцій простежити поки що не вдалося.

Значну роль у вихованні студентів та залученні їх до краєзнавчої роботи відіграв створений на початку 80-х років ХХ ст. до 70-річчя навчального закладу музей історії Миколаївського державного педагогічного інституту. Фундатором та першим громадським директором музею к.і.н., доц. І. С. Павліком (1925-2003) було організовано пошукову роботу по вивченню історії інституту, збирання та облік музейних предметів, оформлення експозиції в окремому приміщенні. На базі музею проводились екскурсії та інші форми освітньо-масової роботи [3, с. 46].

Реорганізація Миколаївського педагогічного інституту в університет та надання йому в 2010 р. статусу національного спричинили необхідність реконструкції музею та приведення його у відповідність із завданнями, які стоять перед університетом класичного типу. Триває розпочата кілька років тому розбудова університетського музейного комплексу, який нині складається з чотирьох спеціалізованих музеїв - Музею історії університету, Музею археології та етнографії, Музею «Педагогічна освіта Миколаївщини», Музею-лабораторії по впровадженню спадщини В. О. Сухомлинського та кількох позамузейних об'єктів.

Основними джерелами формування музейного фонду є: науково-пошукова робота керівників та активу музею, результати науково-дослідної діяльності, дари та пожертви, участь студентів у формуванні фондів музею. Керівництво підрозділами музейного комплексу та організація експозиційної та архівно-інформаційної діяльності здійснюється штатними викладачами на громадських засадах із залученням студентського активу. Джерелами фінансування університетських музеїв є бюджет навчального закладу та спонсорська допомога.

Наукова концепція, завдання і зміст експозицій, тематична структура музейного комплексу університету розроблені на основі вимог музеєзнавства. Завданнями діяльності музеїв, що входять до музейного комплексу є: урізноманітнення форм та методів навчально-виховної роботи шляхом

використання музейних предметів та науково-допоміжних матеріалів; розширення науково-методичної бази для проведення навчальних та виробничих практик; популяризація серед викладачів, студентів та населення регіону наукових знань під час проведення екскурсій та інших форм масової науково-просвітницької роботи.

Оновлена до 100-річчя навчального закладу експозиція Музею історії університету, відкриття якої відбулося 11 жовтня 2013 року, віддзеркалює історію ВИШу від його заснування до сьогоднішнього дня. Експозицію побудовано за розділами: Нащадки освітянських традицій; Миколаївський учительський інститут; Миколаївський інститут народної освіти; Миколаївський інститут соціального виховання; Миколаївський державний педагогічний інститут; Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Справжньою реліквією музейної колекції є групова фотографія учнів та викладачів Миколаївського учительського інституту 1916 року. В експозиції та фондах представлені документи, фотографії, рукописні та друковані наукові праці викладачів, підручники, зразки навчального обладнання, нагороди та інші матеріали, що відображають різні аспекти розвитку навчального закладу [4].

Музей археології та етнографії (створений в 2009 р. при Навчально-науковому інституті історії та права) складається з археологічного та етнографічного відділів, відображає матеріальну та духовну культуру місцевого населення від доби каменю до пізнього середньовіччя та історію археологічних досліджень на території Миколаївської області, а також етнографічні особливості регіону. Увазі відвідувачів пропонуються також позамузейні об'єкти – розташовані у дворі Інституту лапідарій, діюча гончарна піч та розміщена в підвалі будівлі майстерня гончаря з повним комплектом обладнання. Навчально-освітню спрямованість етнографічного розділу експозиції музею підкреслює стенд «Етнографічна практика». При музеї працює студентський гурток гончарства під керівництвом відомого майстра народної творчості Сергія Глушка [5, с.116].

Експозиція музею «Педагогічна освіта Миколаївщини» (створений в 2011 р. при Інституті педагогічної освіти) присвячена історії впровадження педагогічних ідей та розвитку педагогічних закладів в регіоні. Музей має експозиційні розділи: історія педагогічної освіти Миколаївщини, педагогічні династії, розвиток педагогічної освіти в умовах цивілізаційних змін, міжнародні зв'язки в розвитку педагогічної освіти [2, с. 56].

У 2003 р. в університеті створено кімнату-музей В. О. Сухомлинського (нині – музей-лабораторія). Тут зібрані матеріали, присвячені вивченню та творчому використанню педагогічних ідей видатного педагога в Україні та за кордоном. Експозиція складається з розділів: Філософія виховання; Проблеми виховуючого навчання; Створення розвиваючого середовища; Виховна система В. О. Сухомлинського та світова педагогічна практика. В окремій вітрині виставлені особисті речі Василя Олександровича, передані до музею його донькою. Зусиллями викладачів та студентів на прилеглій території облаштовано оригінальний позамузейний об'єкт – «Сад радості», призначений для проведення занять просто неба. Такі заняття були невід'ємною складовою педагогічної системи видатного педагога-новатора [1, с. 165].

Стаціонарна експозиція, тимчасові виставки та матеріали фондів музейного комплексу університету тісно пов'язані з навчальними програмами,

використовуються в навчально-виховному процесі, при викладанні нормативних курсів, написанні дипломних робіт, проведенні навчальних та виробничих практик. На базі університетських музеїв проводяться екскурсії, виставки народних ремесел, зустрічі з ветеранами університету та знаними земляками, а також інші форми масової просвітницької роботи, здійснюється популяризація науково-педагогічних знань серед населення регіону.

Підвищенню ролі музейного комплексу в розвитку університету сприятиме здійснення намічених на найближчу перспективу наступних заходів: більш чітке визначення та закріплення правового статусу університетських музеїв; покращення їх фінансування та технічного оснащення; розширення площ спеціально обладнаних фондосховищ; удосконалення системи обліку та умов зберігання музейних колекцій; урізноманітнення форм експозиційно-виставкової та науково-освітньої роботи; встановлення зв'язків з вітчизняними та зарубіжними музеями відповідного профілю з метою обміну досвідом. На жаль, у складі комплексу поки що відсутні музеї природничого профілю, що значно обмежує науково-дослідну базу підготовки фіхівців відповідних спеціальностей.

Отже, фундатори музейного комплексу МНУ імені В. О. Сухомлинського знаходяться на початковому етапі створення власних традицій розбудови університетських музеїв. Важливе значення в процесі досягнення цієї мети має вивчення та творче використання кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду, рекомендацій Міжнародного комітету університетських музеїв та колекцій. Пріоритетними напрямками діяльності університетського музейного комплексу є: показ за допомогою музейних предметів підвищення соціального значення Університету; відображення змін в методиці викладання, наукових досліджень та формуванні університетської ідентичності; використання музейних колекцій та експозицій для підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел:

1. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Миколаївська область / ред. рада вид. : В. Г. Кремень (гол.) [та ін.]; редкол. тому: В. Д. Будака (гол.) [та ін.]. – К.: Знання України, 2010. – 311 с.
2. Інститут педагогічної освіти / за ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. – Миколаїв: Іліон, 2012. – 276 с.
3. Миколаївський державний університет імені В.О.Сухомлинського: віхи історії (1913-2008). – Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2009.–186 с.
4. Музей історії Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Путівник. – Миколаїв, 2014.
5. Навчально-науковий інститут історії та права (1974-2010 рр.). – Миколаїв, 2011. – 452 с.
6. Хаєцький О. П. Музейний комплекс Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського: історія створення та перспективи розвитку / О. П. Хаєцький // Університетські музеї: європейський досвід та українська практика. Збірка праць Міжнародної науково-практичної конференції (6-7 жовтня 2011 р., м. Київ). – Ніжин, 2012. – С. 379-386.